

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Izhaja

1. in 16. vsakega mesca
in velja s poštnino vred
in v Mariboru z pošiljanjem
na dom
za celo leto . 2 fl.
" pol " . 1 fl.
" 1/4 " . 50 k.
Brez poštnine in
pošiljanja 1 fl. 80 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 8 k.

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi se ne
prijemajo.

Oznanila se prijemljejo,
plača za vrstico je 10 k.
in za kolek 30 k.

Štv. 7.

V Mariboru 16. aprila 1867.

Tečaj I.

Nekaj za vsakdanjo rabo.

„Mi smo sklenili obrniti se še enkrat do Svojega naroda.“ S temi besedami so svitli naš cesar 1. marca t. l. razpustili deželne zbornice v Pragi, Brnu in Ljubljani, in za-
kazali nove volitve. S tem so dobili slovanski narodi tikraj
Litve zopet nekoliko svoje osode v lastne roke. In zdaj ko
so volitve končane, smemo ponosno reči, da so narodi dobro
gospodarili s talentom, kterega jim je bil cesar izročil. Da
si ravno je vlada s svojimi privrženci, s plačanimi uradniki
in gospodovanjateljimi ptujci, vse žile napenjale, da bi za-
dušila pravi glas in resnično voljo naroda; osramotila je
stanovitnost našega ljudstva vse prizadevanje vladino: narod
je govoril svojemu cesarju, kakor je čutil in mislil, kakor
je bil prepričan.

Res bil je hud boj. Ali boj je bil narodu na korist,
kajti videl je, da zamore stati na svojih nogah, da je kos
oskrbljevati sam svoje zadeve, spoznal je z eno besedo: da
je polnoleten. Pa Bog ne daj, da bi le pri spoznanju
ostalo; to spoznanje naj nas timveč spodbuja, da bomo v
prihodnje svoje reči res tudi sami oskrbovali, da
bomo tudi sami za se delali.

Pa nam brž ko ne kdo poreče: Saj smo si izvolili po-
slancev, do kterih imamo zaupanje; naj nam totí napravijo
dobrih in pravičnih postav; vlada pa naj jih vestno spolnuje
in izvršuje. — Ali ljubi prijatelj, ne čutiš, da si dal zopet
svojo osodo iz rok! Ali ne čutiš, kako močno diše te be-
sede zopet po tistej nesrečnej navadi, vsled ktere smo vselej
in povsodi le vlado na pomoč klicali? Vlada pa to navado
opazivša ni se pustila dvakrat prositi. Zdela si je edino- in
vse mogočna, menila je, da je ni sreče, kjer jej ni ona s
svojimi ukazi, povelji, postavami odprla vrat. Tako je prišlo,
da ni nekdanj človek drugega posla imel, kakor od ranega
jutra do poznega večera zaukaze spolnovati; in gorje mu, če
jih ni spolnil! Ti zaukazi so do male pike določevali, kako
se mora vsaki stan nositi, kaj sme kteri rokodelce delati,
po čem sme živež kupovati in prodajati, koliko plačila se
mora dajati delavcem in družinčetu, velevali so celo,
kake jedi smeš kuhati in koliko gostov povabiti k krstu,
ženitovanju ali pogrebu. Toliko postav tirjalo je tudi dosti
uradnikov. Teh je naraslo na zadnje toliko, da se jim ni
moglo več na prste gledati in dasiravno so državi neizmerno
veliko stali, so le redko kdaj to dosegli, za kar so bili na-
menjeni — za obči blagor. Pri takem ravnanju je naša
država vedno bolj pešala. Narodi sami so to že dolgo čutili,
prav očevidno in tudi zunanje pokazalo se je to pri zadnjih
dveh vojskah 1. 1859 in 1866. Naš cesar spoznali so tudi
sami, da tako se ne sme in ne more več gospodariti.

Z diplomom (pismom) od 20. oktobra 1860 oklicali so
toraj za celo Avstrijo vstavo, to je: ustanovili so, da odsih-
mal nima v Avstrii nič več postava biti, cesar ne bi od
ljudstva izbrani poslanci sklenili in cesar potrdil. Oblast po-
stave dajati deli toraj odsihmal prav za prav cesar s svojimi
ljudstvi. Pa tudi oblast tako napravljene postave spolnovati
ali izvrševati so cesar vladí nekoliko prikrašali in mnogo
takega posla izročili srenjam ali občinam, okrajnim zastop-
ništvom in deželnim zborom. Cesar sam so toraj vladí od-
vzeli nekoliko njene moči in jo izročili svojim narodom:
cesar sam nas toraj vabijo, da vadimo in skušamo svoje
moči, t. j. da delamo.

Toliko kar se tiče vlade.

Rekli smo zgoraj, da se bojimo tudi vgovora: „Saj smo
si izvolili poslancev, do kterih imamo zaupanje; naj nam
totí napravijo dobrih in pravičnih postav.“ Res bi nam taki
vgovor ne bil po volji, ker nam to vedno sklicovanje na
druge nikakor ne more biti všeč. Poslanci so sicer res
naši in če izvezemo Koroške Slovence, moremo in mo-
ramo z njimi zadovoljni biti. Da kažemo do njih zasluženo
zaupanje, je lepo, bo njih same tudi veselilo ter jim obili
trud in bridke ure, ki jih bodo doživeli poganjaje se za
naše pravice, vsaj nekoliko povrnilo in olajšalo. Pričakovati
pa vse le od njih, pa držati križem roke, bi bilo krivično,
ker bi mi od njih zahtevali, kar pretega njih moči in cesar
sami storiti nečemo. Oni nam zamorejo odstraniti postave, ki
so nam škodljive, napraviti drugih, ki nam bodo na korist.
Sami pa se moramo teh postav posluževati, tirjati, kedar
pridemo z njimi v dotiko, tudi od drugih, da jih spolnujejo.
Kaj bi nam pomagalo, ko bi nam poslanci še tako lepo pot
napravili in vgladili, ko bi pa mi ne hteli po njej hoditi?
V kratkem bi jo zopet trava zarasla. Kaj bi nam koristile
še tako dobre postave, še tako imenitne pravice, če bi jih
pa mi puščali trohneti na papirju.

Če končno še premislimo, da srenje nekoliko še niso
tako uredjene, kakor bi imele biti in da ima njih delokrog
precej ozke meje; če premislimo, da o okrajnih zastopništvih
še ploh ne vemo prav ali so miš ali ptič in da, kakor so
zdaj sostavljena, mi Slovenci kar nič dobrega od njih pri-
čakovati ne moremo, nam ne ostane, če hočemo svoje reči
na bolje spraviti, nič drugega kakor lastna pomoč. In
ne branimo se je, saj nam že prigovor pravi: Kdor si
pomaga sam, temu pomaga Bog!

Izposlovali so nam naši zagovorniki po zborih in časo-
pisih nekoliko koristnih pravic. Da te ne ostanejo samo
črka na papirju, bode si trudil „Slovenski gospodar“ v pri-
hodnjih listih vzbuditi Vašo ljubezen do njih.

Gospodarske stvari.

Trsoznanstvo.

(Dalje.)

III. v dele zarodnega lesa:

a) Oke ali popki so jajčasti izrastki na bunki ali kolencu
rozge, v nježne znotraj zelene, zunaj rjave listke zamotani.
Črez to je še neka volnata prevleka, ktera je mraza varuje.

Oke so trojne:

1. lesne; te so male špičaste, plošnate in bolj skržene,
ktere samo listje in mladike brez grozdja poganjajo.

2. plodne, te so bolj široke, kakor okrogle skoraj štiri-
voglata dobro dozorene in čvrste. Tote dajo grozdje.

3. slepe ali speče, če so na starem lesu ali poleg plod-
nih ok, ktere še le v drugem letu, kako rozgo z plodnimi
okami pognati morejo.

Rozge z kratkimi kolenci, gostimi očesi in čvrstim lesom
so naj pripravnejše za sajenje, kolče, ključe. Vendar se
skoro vsako trsovo pleme drugače razsaja; nektero močno,
drugo slabo, nektero rano, drugo pozno žene.

Oke ali popki se navadno takole izcimajo:

Kedar se spomladi oči napuejo, so v mrazu in mokroti
zelo občutljive in prav rahlo stoje, da lahko odletijo. Od
znotraj že skrivajo prihodnji sad to je kavernke in listje.

Kedar bolj požene, se razvije prvi list večidel z lesnim očesom, drugi in tretji list z prvim naj lepšim grozdičem.

Pri grozdju in škremplah je list na drugi strani iste bunkice in nosi za prihodnje leto na dnu lesne oke. Kedar se mladje prikaže je spomladni zrak še navadno hladen in prvo listje malo, toraj rastle še počasno in zato so prvi kolenci naj krajši in oke na teh naj slabейše večidel lesne. Le če je vreme prav ugodno in toplo, postane že druga oka plodna in potem vsaka druga do sedme in osme. Če pa vročina rastle preveč pospešuje, je manj plodnih ok, ker rozga hitro raste ter le lesene oke dobiva. Zato si lahko razjasnimo, zakaj v mokrotnem vremenu v hladni, mokri zemlji ali senci rožje sicer debelo, pa puhlo z dolgimi kolenci z neplodnimi okami, na vročih, suhih brežinah pa bolj čvrsto z plodnimi okami vzraste.

Umetno obdelovanje je dobra rez, pletev, gnojenje i. t. d. Zatiranje očes do 2 ali 3 srednjih premeni lesne oke v plodne, nasproti pa naredi tudi preobilni živež plodne oke v lesne. Vendar les spet nastavlja plodne oke. Naj bolj se mora paziti mesca julija in avgusta, da se trta dobro oskrbuje in opleva, ker takrat dobi trs, kakor tudi drevje svoje plodne popke, ki so v začetku na dnu listne petlje dobro zavarovani.

(Dalje prihodnjič.)

Sadite sadunosno drevje.

Prav veselo je hoditi po krajih, kjer je videti, kako umni gospodarji materi zemlji vedo prijeten obraz dajati in si ob enem največji dobiček iz nje potegovati: niti ped zemlje ne pustijo brez koristi! To je veselo, to je podučljivo. Toda žalibože, veliko ljudi, celo gospodarjev in posestnikov, prostih in izobraženih vidi in gleda, ja občuduje in strmi nad krasoto drevorednega sadunosnika mnogih modrih in skrbnih gospodarjev, kako si vedo v hasek obrniti vsak prostor svoje zemlje ne le, da vinograde lepo obdelujejo in gozde s sajenjem, kjer se da v starem gozdu, zgostujejo, travnike in njive zboljšujejo, marveč vsak brežni položaj si vede ozalšati s sadunosnim drevjem tako, da imajo od spomladi do pozne jeseni vedno žlahno sadje za vživati, sušiti, tolči, piti in za jesih, za prodajo surovo ali posušeno, k temu še ne kasno živini pokladati in kositi trave, ktera sicer ne bi rastla zavoljo ognjenih solnčnih žarkov poletnih in slabe peščene zemlje, raste vendar, ker ji drevje sadunosno senco dela; in vendar jim ne pride v glavo: pojdi, in stori tudi tako! Znan mi je nek gospodar, ki je lani, kakor pravijo, 100 štrtinjakov a po 10 f. iz začetka mešanekarjev prodajal, kar znese 1000 f. pozneje pa za 15 in celo po 20 f. štrtinjak! —

Al to ni nič? Morda porečeš: V ščavniškem dolu drevje ne stori, pozebe. Pokaži mi pred koliko si že umno sadunosnega drevja zasadil, in potlej ga pametno oskrboval! Pod pazduho ti vsa tvoja sadunosna drevesca snosim, in ob Janževem ne bom imel velikega kresa. — Zato, dragi moj! ne mlati prazne slame. Vedi, pri nas povsod drevje raste celo na strehi, ako se umno zasajuje in glešta! Vem, da zares po ščavniškem dolu ostro sapa po zimi brije in vsakokrat sem hitel in podvojil korake po ščavniškem dolu, kedar koli me je dolžnost klicala. — Toda glej, hrastja je največ in najlepšega po ščavniškem dolu! Znano pa je, da tudi hrastje rado pozebe, ali od prevelikega mraza poka, in je potem „mrazasto“, kakor pravijo, in vendar je kaj lepo in gladko mlado in staro. V gozdih sem še največ mrazastega hrastja videl, menda bolj rahljega in čutljivega plemena. Tako stari ljudje govorijo, o kojih časih so vse drugačne okoliščine bile, kakor so dandanašnji. Ti pa mladi gospodar ne bodi doslužen predrtu staro kopito — temuč poskušaj in uči se, da te bo lože stalo, in zapomni si sledeče: Ne pusti ne ene pedi zemlje brez koristi! Zasajaj sadunosno drevje raznega plemena in ga ožlahni ali cepi, kadar imaš divjakov, koje si v gredici pred hišo sam lahko iz pešek odgojiš. Potem jih na mestu cepi in še le, ko so en prot debela in blizo sežen visoka drevesca, jih presadi, kjer jih želiš. Sadi pa takole naj si bo svet kakoršnikoli, povsod ti bo rastlo, ako le drevescu primerno podlago napraviš in ima dostojno lego. Nekteri sadijo po vrhu zemlje, kjer je dobra in koreninice zasajajo z dobro prstjo ter kol pristavijo in drevesce privežejo; toda to velja le v dobri in ne presuhi zemlji, inace se koreninice v vroči letini posuše. Drugi narejajo globoke jame že v jeseni 4 do 5 čevljev široke in 3 globoke, ter spomladi jamo z dobro prstjo napolnijo in drevesce blizo pol čevlja globoko vsadijo, kjer je svet kremenast

ali peščen. Kder pa je bolj vlažna zemlja in bolj mokro ko suho, se mora precej visok kup dobre zemlje nanositi in na-nj drevesce zasaditi, da nebo v mokroti. Da ti drevesca ne pozebejo, obvij je v jeseni s slamo, tako jih tudi ob enem pred strupenim zobom zajčinem obvarješ.

Cepi mlade drevesca nizko, le bolj ostarela ali polomljena se više cepijo, ali kdor želi več plemen na enem drevesu imeti, se cepijo veje na kroni še mlade; toda glej, da ti vodene mladike iz divjačine ne rastejo in tako moč cepom ne kradejo in jih oslabujejo v rasti. Sadi jih pa vsikdar v redi; veče drevje više, manjše niže, da jih lože solnce obsijava in eno drugemu sence ne dela. K temu poslu vzemi kole, nastavi jih postavim 3 sežnje enega od drugega naravnost. Drugo red ali rajdo spet začni 3 sežnje od enih kolov itd. tako dobiš drevored na vse strani od kedarkoli gledaš, kar je jako mično in lepo, ter se drevje bolj razvija, ker ni tako v gnječi in zatuhljen. Veča drevesa kakor: orehi, kostanji, tudi jablane in bruške večih plemen, se morajo 5 do 6 sežnjev sak sebe saditi, le slive storijo v veči tesnobi in v zavetju prav plitvo sajene v prstenini.

Za mero ti naj služi raglja ali špagovina, ktere konca sta štekloma privezana za vtikanje, dokler v nju mesto kol postaviš.

Sadite pa mešanekarje, kosmače, ledronce itd. ki so posebno za prodajo in se dajo tudi najdalje ohraniti. Inace pa domača plemena kakoršna koli, ker je vse za rabo; le lesik ne trpite! Izmed brusok pa maslenke (Butterbirne), koje lahko sušite ter surove in suhe v bližnje mesto prodajate. To isto velja o slivah.

Zapisujte si pa skrbno pleme ali saj drevesce, kedar ste ga zasadili v gospodarstveno ročno knjigo, da se ve starost in vrednost itd. Taka knjiga za vpisovanje raznih opravil in plačil pridelkov in dohodkov ne sme v nobenem umnem gospodarstvu manjkati: to si zapomnite, ako hočete naprejšne nazaj; te vam bodo oči odpirale, kakor vinoreju rovoši: red je duša vseh reči!

Sadite toraj pridno sadunosno drevje! Nas že ne bo, pa delo nas bo hvalilo. Jančar.

Nekaj za bčelarje.

Medene rastline. Bčele so naj rajše tam, kder najdejo naj več medenih rastlin; bčelarji bi morali toraj za to skrbeti, da bi okol ulnjaka rastlo ko naj več takih rastlin, ktere po mnogih skušnjah imajo naj več voska in meda.

Naj hasnovitejše rastline za bčelarstvo so sledeče rože in cvetje: Klinčeci (Karthäusernelke) melisa, divji in domači timian, gorišica, žalvija, vse sorte grašica in fižola, repine in zeljine sadike, ktere se za seme puščajo in cvetejo in detela; za tem drevesa in grmovje: zelena vrba, vsa sadovna drevesa, lipa, kosmato grozdje, rožmarin, česminovec, maline, rumena prezelika, bodičevje in vresje.

Med vsemi temi naj dalje cvete melisa, klinčeci in te dajo tudi naj boljši med. Tudi rožmarin bčelam zlo diši in zatoraj bi se ga mnogo moralo na solnčnem mestu okol ulnjaka nasaditi; jegovo cvetje da v toplem in suhem vremenu naj okusnejši in naj bolj dišeči med. V okolici mesta Narbone pripravljajo bčele med skorej iz samega rožmarinskega cvetja in trdi se, da je ta med v celi Evropi naj izvrstnejši. Na cvetju fižola, ajde in bele detele najdejo bčele tudi mnogo dobrega meda; zlo hasnovito je tudi, ako teče poleg ulnjaka mali potočec, kajti bčele ljubijo črstvo vodo.

„Prkt. Landw.“

Domače stvari.

Nastavljajte škvorcem škatle! Večkrat se pritožujejo kmetje in posestniki, da jim gosenice po drevju veliko škodo narejajo. Svetovali bi jim naj si priskrbijo kolikor naj več mogoče zatiravcev in pobiravcev gosenic, in sicer takih, kterim so gosenice sladka jed, kterim pa tudi nobena vejica ni preskrajna in predrobna.

Taki prekristni in spretni trebniki sadunosnih dreves so pa škvorci, ljudem in domačim živalim jako prijazne ptice. Komaj se vrne mila spomlad že se prikažejo te žive ptice, ki v celih trumah oblakom podobnih, pol drevju in polju, po travnikih in pašnikih sami in med vranami vsakojak mrčes in gosenice pobirajo.

Naj ljubši živež so škvorcem gosenice in drugi mrčesi in jihova zalega.

Ker škvorec rad okoli človeka biva, zato se v škatli,